

intelligimus eum de peccato improprie loqui, cum in eodem tractatu semel aut iterum concupiscentiam vocat peccatum, utens verbis illis Apostoli ad Romanos VI: *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore*. Et illis ad Rom. VII: *Non ego operor illud, sed quod habent in me peccatum* (1).

Denique si sanctus Augustinus in lib. v. in Julianum, jam errorem prostraverat, et ideo libere loquebatur, multo magis prostraverat eundem errorem in lib. VI, et tamen in eo lib. cap. v. sic ait: « Tu autem qui putas, quod si malum esset concupiscentia, careret ea qui baptizatur, multum erras. Omni enim peccato caret, non omni malo. » Libri quoque retractationum posteriores sunt libris in Julianum, et tamen lib. I. cap. 15. apertissime scribitur, concupiscentiam infirmitatem esse, non autem peccatum, nisi per metonymiam. Denique liber de perfectione justitiæ posterior est etiam libris retractationum, et tamen in eo libro extremo docet, adeo non esse peccata motus concupiscentiæ involuntarios, ut pro eorum remissione non sit opus dicere: *Domine nobis debita nostra*.

Quarta solutio est Kennitii pagina 484. ubi post quam allegaverat pro se locum Augustini ex lib. v. in Julianum cap. 3. subjungit hæc verba: « Hæc manifestissima est retractatio, seu explicatio ejus, quod antea incommodius dixerat, reliquam concupiscentiam non esse peccatum, sed penam et causam peccati. »

At hæc solutio refellitur ex iis, quæ paulo ante sunt dicta. Nam si S. Augustinus lib. v. in Julianum, cap. 3. retractasset sententiam illam, qua dixerat, concupiscentiam non esse proprie peccatum, quomodo hoc idem iterum dixisset lib. VI. in Julianum cap. 5. et lib. I. Retractingtonum cap. 45. et in lib. de perfectione justitiæ.

CAPUT IX.

Refellitur idem error variis rationibus.

Ultimo loco rationes varias ad eundem errorem profligandum afferemus.

Prima ratio. Baptismus non liberat hominem a concupiscentia, igitur vel concupiscentia non est peccatum originis, vel Ba-

(1) Rom. VI, 12; ibid. VII 17.

pismus non liberat hominem a peccato originis.

Respondet Lutherus in assertionem art. 2. per Baptismus remitti peccatum originis quoad reatum, non quoad actum. Sed hæc solutio explosa jam est supra cap. 7. Respondent alii, per Baptismus non tolli quidem concupiscentiam, sed tamen tolli ejus dominium. Id enim facit gratia, quæ per Baptismus confertur, ut concupiscentia non dominetur.

At hæc solutio facile refutatur. Nam si concupiscentia esset peccatum originis, non esset propter dominium, sed propter repugnantiam ad rationem, vel pronitatem ad repugnandum. Si quidem peccatum originis est id, cum quo nascimur, et quod ab origine etiam infantes trahunt: nascimur autem cum pronitate ad repugnandum rationi; dominium autem in infantibus non invenitur, sed postea accedit ex consensu voluntatis, et ideo actuale, non originale peccatum est. Itaque Baptismus etiamsi dominium tollat, non tamen peccatum originis tollit, si concupiscentia est peccatum originis.

Porro quod diximus, concupiscentiam non propter dominium, sed propter repugnantiam, vel pronitatem esse peccatum originis, ex Augustino manifeste colligitur. Nam lib. VI. in Julianum cap. v. sic ait: « Tale porro, ac tam magnum malum, tantum quia inest, quomodo non teneret in morte, et pertraheret in ultimam mortem, nisi et ejus vinculum in illa, quæ fit in Baptismo, remissione peccatorum omnium solveretur? » Ibidem cap. 8: « Neque enim, inquit, nulla est iniquitas, cum in uno homine vel superiora inferioribus turpiter serviunt, vel inferiora superioribus contumaciter reluctantur, etiamsi vivere non sinantur. » Vide etiam lib. II. de peccato originali cap. 39. Quemadmodum autem intelligi debeat quod S. Augustinus dicere videtur, concupiscentiam carnis esse peccatum originis, in solutione argumentorum explicabimus. Nunc solum demonstrare volumus eorum sententiam non congruere cum doctrina S. Augustini, qui dicit, in Baptismo remitti peccatum originis, quia tollitur concupiscentiæ dominatus.

Secunda ratio. Concupiscentia est effectus, et poena peccati originalis, ergo non est peccatum ipsum originale. Nam tametsi possit unum et idem, et peccatum esse, et poena

peccati, addo etiam, et causa peccati: tamen hoc sine dubio intelligendum est per comparationem ad diversa. Neque enim intelligi potest, ut res una sit peccatum, et poena, atque effectus ejusdem peccati, quia esset poena, et effectus sui ipsius, ac per hoc prior et posterior seipsa.

Esse autem concupiscentiam poenam, et effectum peccati originalis, probatur primo ex verbis illis Apostoli ad Roman. v: *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt* (1). Habemus enim ex hoc loco mortem esse poenam, et effectum peccati originalis; mors autem est pars corruptionis humane naturæ, altera vero pars ejusdem corruptionis est concupiscentia cum ignorantia, et aliis ejusdem generis naturæ nostræ inflictiis vulneribus. Igitur eadem ratio videtur esse mortis et concupiscentiæ. Quare sicut mors est poena et effectus peccati originalis, ita quoque et concupiscentia est poena et effectus ejusdem peccati. Quod idem S. Augustinus multis in locis non obscure significat lib. v. in Julianum c. 3.: « Concupiscentia, inquit, poena peccati est, quia reddita est meritis inobedientis; » lib. I. retractationum cap. 45. dicit, hominem nasci implicatum reatu Adæ, et ob id poenæ obnoxium, et per poenam intelligit concupiscentiam, de qua statim subjungit, eam per tropum vocari peccatum, quia est effectus peccati.

Sed apertissime id habet S. Augustinus, lib. XIV. de Trinitate cap. 17. et libro de continentia cap. 7. quæ sunt a nobis citata capitale superiore. Ubi comparat peccatum originale febribus, concupiscentiam languori, qui remanet sanatis febribus: « Aliud est, inquit, carere febribus aliud ab infirmitate, quæ febribus facta est, revallescere. » Et infra: « Prima curatio est causam removere languoris, quod per omnium fit indulgentiam peccatorum; secunda ipsum sanare languorem, quod fit paulatim proficiendo etc. » Vides, quam aperte peccatum, quod remittitur in Baptismo, dicatur causa languoris, id est, concupiscentiæ remanentis. Non igitur ipsa concupiscentia potest esse peccatum originale, nisi idem sit causa sui.

Tertia ratio. Si homo non nasceretur ex Adamo, et tamen haberet concupiscentiam,

quam nunc habet, non posset in eo concupiscentia proprie vocari peccatum, igitur concupiscentia non est ex se, et ex natura sua proprie peccatum. Hujus argumenti antecedens est S. Augustini lib. III. in Julianum cap. 12. ubi concedit S. August. Juliano hominem non posse juste reprehendi, neque esse reum, vel peccatorem propter concupiscentiam, si cum ea concupiscentia, quam habet, non propagetur ex Adamo, sed creetur a diabolo, et præter Augustini auctoritatem, res est omnino explorata ac certa. Nam tunc concupiscentia res esset omnino naturalis; propter naturalia autem nemo juste reprehendi potest, ut si quis cæcus nasceretur, aut fatuus. Quod si concupiscentia non esset peccatum, si naturalis esset, profecto non esset peccatum per se et ex natura sua. Quod enim ex natura sua peccatum est, semper peccatum est, et undecumque tandem oriatur, sive ab homine, sive a diabolo, semper facit reum.

Quarta ratio. Concupiscentia si sumatur pro actu involuntario, id est, pro primis concupiscentiæ motibus quibus mens resistit, nullum peccatum est; igitur multo minus peccatum erit, si sumatur pro ipsa pronitate ad actum. Conscientiam hujus argumenti adversarii concedunt, quia pronitatem ideo peccatum esse volunt, quoniam existimant eam pugnare cum lege Dei: Certum autem est, eam non pugnare cum lege Dei, si actus ejus cum eadem lege non pugnat. Probemus igitur antecedens, quod ipsi communi consensu negant. Concupiscentia in pueris, amentibus et dormientibus peccatum non est, quia non est in potestate eorum non concupiscere, ut docent S. Augustinus lib. X. Confessionum. cap. 30. S. Prosper lib. III. de vita contemplativa cap. 6. et sanctus Ambrosius lib. I. de officiis cap. 21. At non est etiam in potestate virorum sapientium et vigilantium, non habere primos illos concupiscentiæ motus, ut experientia docet; igitur illi peccata non sunt, et vere dixit beatus Augustinus lib. I. de civit. Dei cap. 25. « Quanto magis concupiscentialis inobedientia absque culpa est in corpore non consentientis, si absque culpa est in corpore dormientis? »

Præterea lex Domini non solum non impossibilis, sed etiam facilis, ac suavis est habentibus gratiam ipsius, Matth. XI: *Jugum meum suave est, et onus meum leve*; I. ad

(1) Rom. V, 12.

Corinth. x: *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis*; I Joan. iii: *Et mandata ejus gratia non sunt* (1). Sanctus Basilius oratione in illud: «Attende tibi,» non procal ab initio: «Impium, inquit, est dicere, impossibilia esse spiritus præcepta.» Sanctus Hieronymus lib. iiii. adversus Pelagianos, non longe a principio: «Deus, inquit, possibilia mandavit, hoc nulli dubium est.» Sanctus Augustinus lib. ii. de peccat. merit. et remiss. cap. 3: «Acute, inquit, sibi videntur dicere, quasi nostrum hoc ullus igaoret, quod si nolimus non peccamus, nec præciperet Deus homini, quod esset humane impossibile voluntati.» S. Cyrillus lib. iiii. in Julianum, circa medium, significat impossibile videri præceptum illud: «Si quis viderit mulierem ad concupiscendum etc.» sed continuo corrigit se his verbis: «Sed non ita, inquit, sapere nos sinit; nam per gratiam Dei adimpletur ab iis, qui non secundum carnem ambulant.» At impossibile est, nisi privilegio singulari Dei, etiam justis, et sanctis non habere motus concupiscentiæ, repugnantes legi mentis, et notum est ex ipso Apostolo Roman. vii. et II ad Corinth. xii. igitur motus illi peccata non sunt.

Quinta ratio. Hæc adversariorum sententia injuriam facit Christo, et ejus meritis. Nam si concupiscentia est verum peccatum, et semper manet in homine, quantumvis justificato, certe sequitur, ut Christus nos non vere, sed imputative tantum a peccatis redemerit, ac liberaverit, et sit diabolus Christo potentior, cum ille vere potuerit inquinare, iste non potuerit vere mundare. Unde etiam falsa erunt testimonia illa Scripturarum, Joan. viii. *Si vos filius liberaverit, vere liberi eritis.* Et ad Roman. viii. *Sicut per unius inobedientiam peccatores constituti sunt multi, ita per unius obedientiam justi constituentur multi* (2). Nam qui adhuc sunt in peccato, vere liberati dici possunt, nec vere sunt justi constituti per Christi obedientiam, sicut vere, et non imputative tantum injusti sunt constituti per Adami inobedientiam. Sed de his plura suo loco in disputatione de justificatione.

Sexta ratio esse posset, quia sententia adversariorum se ipsa destruit, cum fieri nequeat, ut qui vere sunt iniqui et peccatores, manente in illis videlicet perpetua legis divine inobedientia, non sint rei divine

(1) Matth. XI, 30; I Corin. X, 13; I Joan. V, 3. — (2) Joan. VIII, 30; Rom. V, 49. — (3) Rom. VI, 42.

indignationis et odii. Sed hanc rationem supra cap. 7. satis fuse persecuti sumus. His igitur omissis, ad argumenta adversariorum diluenda accedamus.

CAPUT X.

Solvuntur argumenta adversariorum, deponuntur ex cap. 6. 7. et 8. ad Roman.

Multa sunt argumenta, quæ adversarii Catholicis objicere solent. Ut igitur a Scripturæ sacræ testimoniis ordiamur, primum, ac præcipuum argumentum sumant Lutherus, Calvinus, Philippus, Kemnitius et alii ex cap. 6. 7. et 8. epist. ad Roman. Sed quia sunt in his capitibus multa sententiæ explicandæ, proponemus seorsim explicatas, quæ ex his testimoniis colliguntur.

Prima objectio. *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore*, Rom. vi. (3). Non ait Apostolus, Non sit peccatum in vestro mortali corpore, sed non regnet, et notavit etiam S. August. tract. 41. in Joan. Igitur semper est in nobis peccatum, licet non semper regnet. Loquitur autem Apostolus de concupiscentia, ut patet ex sequentibus: *Ad obedendum concupiscentiis ejus*; concupiscentia igitur semper in nobis est, et semper peccatum est.

Respondeo, tum hoc loco, tum in sequenti capite sæpius, concupiscentiam appellari peccatum improprie, per figuram metonymiæ, quod sit causa peccati, si ei obediatur. Sed contra, exclamat Lutherus in assertionem articuli secundi, non licere ipsis Angelis, nedum hominibus verba Dei pro arbitrio interpretari, ut quod illa peccatum appellant, nos defectum, et non proprie peccatum esse dicamus. Nam si ita liceat pro arbitrio verba Dei exponere, ubique poterimus nomen peccati per defectum interpretari, et dicere adulterium non esse adulterium, furtum non esse furtum, et de cæteris eodem modo.

At frustra Lutherus ita vociferatur. Nullus enim est, qui majori licentia Scripturas pervertat, quam ipse faciat. Scripturæ siquidem passim affirmant, peccata per Christum tolli. Isai. LIII: *Ipse peccata multorum tulit*; Joan. I: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*;

ad Roman. XI: *Cum abstulero peccata eorum* (1), et Lutherus tamen in assertionem ejusdem secundi articuli disertis verbis dicit: nullum peccatum tolli, sed tantum remitti, id est, non imputari. Ipse igitur vere facit, quod ne Angelis quidem licet.

Nos autem non negamus, concupiscentiam dici peccatum, ut Apostolus eam vocat, sed negamus dici peccatum proprie; quod nec Apostolus dixit. Et præterea colligimus explanationem nostram evidenter ex Scripturis. Nam Scripturæ testantur vocem peccati esse ambiguum, et tunc accipi pro culpa, nunc pro pœna, quæ est culpæ effectus, nunc etiam pro causa peccati, nunc denique pro sacrificio, quod est peccati expiatio. Deuteronom. IX: *Peccatum vestrum, quod feceratis, id est vitulum, igne combussit, et in frusta comminans, in pulverem redegit* (2). Ubi manifestissime vitulus dicitur peccatum, quia effectus et causa peccati fuit. Zachariae ultimo, loquens Deus de plagis Ægypti: *Hoc erit, inquit, peccatum Ægypti*, id est, pœna peccati. Thren. IV. *Completa est iniquitas tua filia Sion, non addet ultra Dominus, ut transmigret te* (3). Ubi etiam iniquitas pro pœna iniquitatis accipitur. Ad Romanos VII. *Lex peccatum est? absit* (4). Hic omnium consensus peccatum accipitur pro causa peccati. Quemadmodum paulo infra eadem lex dicitur mors id est, causa mortis II ad Corinth. V. Christus vocatur peccatum, quia sacrificium fuit pro peccato. Ut etiam Osæ IV. dicuntur Sacerdotes comedere peccata populi, quia comedunt oblationes, pro expiatione peccati. Itaque certum est ex Scripturis, vocem peccati non semper accipi pro culpa, id est, pro peccato proprie dicto.

Rursus ex Scripturis constat, peccata proprie dicta vere tolli in justificatione, et ex locis, paulo ante adductis, perspicuum est; nec minus constat ex Scripturis, concupiscentiam in justificatione non tolli, cum Apostolus justificatus, de se dicat ad Roman. VII: *Sentio aliam legem in membris meis etc.* (5). Igitur ex Scripturis constat, Scripturas, quæ concupiscentiam peccatum appellant, exponendas esse de peccato improprie, id est, de causa vel effectu peccati.

Id ipsum confirmari potest ex eodem loco Apostoli. Si quidem testatur Apostolus hoc peccatum esse in corpore, non in mente. Ait

enim: *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore*. Et cap. VII. *Non habitat in me, id est, in carne mea, bonum*. At peccatum proprie dictum, non potest esse in corpore, sed in mente. Peccatum enim est injustitia, et ibi solum locum habere potest vera injustitia, ubi locum habere solet vera justitia. Quis autem justitiam veram, proprieque dictam in membris carnis unquam possit? Igitur Apostolus, cum dicit, concupiscentiam esse peccatum, sed habitare in carne, non in mente, aperte significavit, eam non proprie, sed figurate esse peccatum. Accedat auctoritas S. Augustini, qui (ut citavimus cap. 8.) multis in locis scriptis, concupiscentiam ab Apostolo appellari peccatum, quia est effectus, vel causa peccati. Quæ etiam sententia est Concilii Tridentini sess. 5. cujus Concilii auctoritas vel sola catholicis sufficeret.

Porro argumentatio illa Lutheri, si hoc loco peccatum non accipitur proprie, posse ubique non accipi proprie; inepissima est, nam ex particulari propositione non colligitur propositio universalis, quamvis contra ex universalis recte colligatur particularis. Quoniam particularis in universali continetur, non contra. Itaque si quis ostenderet, peccatum ubique in Scripturis, accipi proprie, rectissime colligeret, hoc etiam loco accipi proprie. Sed ex eo, quod in hoc particulari loco certis de causis peccatum accipitur improprie, non efficit, ut ubique accipiatur improprie.

Sed oportune Kemnitius in Examine Concilii Tridentini sess. 5. pag. 476. Lutero suppetias ferens dicit, nullum esse meliorem interpretem verborum Pauli, ipso Paulo. Deinde ex ipso Paulo probat vocem, *peccatum*, accipi debere proprie hoc loco. Primo, quia Paulus concupiscentiam vocat non bonum. Secundo, quia vocat malum. Tertio, quia illud malum describit privative, per illud, pericere bonum non invenio. Quarto, quia idem malum describit positive per illud, quod odi malum, illud facio. Quinto, quia dicit, concupiscentiam pugnare cum præcepto, *Non concupisces*. Sexto, quia dicit, illud malum esse cruciandum, mortificandum, destruendum. Septimo, quia propter hoc malum exclamat, miser ego homo etc. Respondeo, concupiscentia, quamvis non sit proprie peccatum, tamen est corruptio qua-

(1) Isai LIII, 12; Joan. I, 29; Rom. XI, 27. — (2) Deut. IX, 21. — (3) Thren. IV, 22. — (4) Rom. VII, 7. — (5) Rom. VII, 23. — (6) Rom. VII, 48.

dam incitans ad malum, et ideo recte dicitur non bonum et malum, et malum privativum, et positivum, et crucifigendum, ac destruendum. Quomodo autem pugnet cum lege, et miserum faciat, paulo post explicabitur.

Secunda objectio, ad Roman VII : *Peccatum non cognovi nisi per legem. Nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret, Non concupisces* (1). Hic Apostolus aperte concupiscentiam testatur esse peccatum. Nam primum dicit se cognovisse peccatum per legem, et postea declarat, peccatum illud esse concupiscentiam; et legem, per quam illud cognovit, dicit esse præceptum, Non concupisces. Neque potest hoc loco accommodari distinctio de peccato proprie, vel improprie dicto. Nam concupiscentia ideo dicitur esse peccatum, quia est prævaricatio divinæ legis, Non concupisces.

Respondeo, peccatum hoc loco proprie accipi, id est, pro vera legis prævaricatione: sed concupiscentiam non accipi pro fomite, sed pro actu voluntario concupiscendi, qui prohibitus est lege, Non concupisces. Id ita esse perspicuum est, tum ex contextu Apostoli, qui cum dixisset, legem non esse peccatum, id est, causam peccati, sed esse causam cognitionis peccati, probavit ex eo, quod non cognoscebant homines actus interiores, ut desiderium uxoris, vel rei alienæ esse peccata, nisi lex dixisset, non concupisces. Tum etiam ex loco illo Evangelii Matth. V :

Dictum est antiquis : Non mœchaberis ; Ego autem dico vobis, quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo (2). Dominus enim hæc dixit contra perversas Phariseorum opiniones, qui adhuc docebant, flagitia interna non esse peccata. Quod etiam patet ex Josepho lib. XII. antiquitatum cap. 13. qui scribit motum internum non esse peccatum, nisi exterius se prodant. Item ex David Kimhi in Psalm. LXVI. vers. 17. ubi sic exponit illud : *Iniquitatem si aspexi in corde meo, non audivit Dominus* (3), id est, non imputabit ad peccatum desiderium injustum, si tantum sit in corde.

Itaque Dominus ignorantiam illam, quæ regnaverat ante legem, et rursus per Phariseos inducta fuerat, destruere voluit, cum ait : *Omnes qui viderit mulierem ad concupiscendum etc.* et non sine causa addidit, *in corde suo*, quia non concupiscentia carnis,

sed cordis, id est, voluntaria prohibita est lege, non concupisces. De eadem ignorantia loquitur Apostolus, cum ait : *Concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret, Non concupisces*. Itaque hoc B. Pauli testimonium, cum de peccato actuali intelligatur, nihil juvat causam adversariorum.

Unum objici posset contra nostram hanc solutionem, quod videlicet admittamus in eodem capite frequentes æquivocationes in voce, peccati. Sed hoc non est vitium, sed ornamentum, cum æquivocatio non obscurat sententiam. Et certe cogit nos evidentia rei, ut sic exponamus. Nam cum Apostolus dicit : *Quid ergo dicemus, lex peccatum est? absit. Sed peccatum non cognovi nisi per legem. Et mox : Peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam*. Dubitari non potest, quin primo loco peccatum accipiatur pro causa peccati, alioqui inepte quæreretur, an lex peccatum esset. Secundo loco pro peccato proprie dicto, quod repugnat legi tertio loco pro fomite, qui operatur omnem concupiscentiam. Ubi videtur Apostolus explicare, cur fomitem appellaverit peccatum, quia videlicet efficit peccatum, cum operetur in nobis concupiscentiam, eamque voluntariam abstrahendo et illi-ciendo, ut B. Jacobus in epistola sua scribit.

Tertia objectio : *Scio enim quia lex spiritualis est, ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato*, Roman. VII (4). Hoc loco B. Paulus fatetur se non servare legem, quia illa spiritualis est, ipse vero carnalis, et non loquitur de lege prohibente actiones voluntarias; hanc enim legem Apostolus servare se dicit, cum ait : *Quod odi facio, et mente servio legi Dei*. Igitur loquitur de lege prohibente concupiscentiam ipsam nobis insitam ex peccato Adæ; ac per hoc concupiscentia illa repugnat legi, et vere proprieque peccatum est.

Respondeo. Duas esse hujus loci expositiones, et secundum utramque recte argumentum solvi posse. Prior expositio est Chrysostomi, Theophylacti, Ambrosii, et aliorum in hunc locum, et Augustini, lib. I. ad Simplicianum quest. 1. qui existimant Apostolum non loqui de se, sui que similibus; justis; sed induisse personam hominum impiorum, qui non solum fomitem habent, sed etiam ab ipso fomite vincuntur, et per-

trahuntur in varia flagitia; qui recte dicuntur venundati sub peccato, quia nondum redempti sunt per applicationem sanguinis Christi; quæ fit per fidem et Sacramenta. Et secundum hanc expositionem argumentum adversariorum nullas vires habet. Quod vero dicit Apostolus : *Quod odi facio, et, mente servio legi Dei*, quæ videntur non convenire hominibus nondum justificatis; intelligenda sunt, de lumine rationis, et quodam appetitu boni, qui saltem in genere nulli homini deest. Nam etiam perditissimi quique norunt, malum esse furtum, homicidium, adulterium, et in aliis hæc ipsa scelera detestantur : *Video, inquit ille, meliora, proboque; deteriora sequor*.

Posterior expositio est S. Augustini in omnibus fere libris contra Pelagianos, qui etiam illam priori præfert lib. II. Retractat. cap. 1. et de prædestinatione Sanctorum cap. 4. Item Primasii, Anselmi, Thomæ, et aliorum in hunc locum. Quæ expositio posterior nobis etiam magis probatur, præsertim quia B. Paulus ex iis, quæ dixerat in 7. cap. : *Condelector legi Dei interiori hominem, et, non ego operor illud, et mente servio legi Dei*, et similibus, deducit illam conclusionem in i-quo cap. 8 : *Nihil ergo damnationis est his, qui sunt in Christo Jesu, qui non secundum carnem ambulant, etc.* (1). Quæ conclusio manifeste indicat, Apostolum in cap. 7. de se, et cæteris per Christum renatis esse locutum. Secundum hanc expositionem dicendum est, beatum Paulum non velle significare, legem spirituales, non servari a justificatis, quatenus opus est ad vitandum peccatum, sed non servari quantum ad quandam perfectionem, quæ est finis præcepti, ac propterea proprie non est in præcepto.

Sciendum est enim in præceptis interdum significari solum media ad aliquem finem, ut cum dicitur, pugna contra hostes, fac medicinam ægrolo. Hæc enim sunt media, illud ad victoriam, istud ad sanitatem. Interdum autem significari simul finem et media, ut si qui dicat, vince hostes, sana ægroto. Hic enim non solum imperantur pugna et curatio, quæ sunt media, sed etiam indicatur finis, victoria et sanitas. Cæterum obligatio præcepti proprie in mediis, quæ imperantur consistit, non in fine : et prævaricator est, qui media negligit, non qui finem non assequitur. Neque enim peccat, cui dicitur, vin-

ce hostes, si non vincat, modo viriliter pugnet; neque is peccat, cui dictum est, sana ægroto, etiamsi sanare non possit, modo curet apposite ad sanandum. Finis enim in præcepto indicari potest, proprie imperari non potest.

Præceptum igitur, *Non concupisces*, ejus generis est, ut simul media, et finem comprehendat. Media sunt resistere concupiscentiis, eisque nunquam assentiri, nunquam cedere : atque hæc ita obligant, ut qui non fecerit, continuo reus existat : finis est funditus concupiscentias extirpare, atque id efficere, ut nullus in carne motus oriatur contra rationem. Hunc autem finem lex proponit, ut intelligamus, quo sit nobis Deo juvante tendendum, non ut rei simus, si id non faciamus, quod facere in nostra potestate non est, et quod ad felicitatem futuræ vite, non ad obligationem præsentis pertinet.

Sic enim S. Augustinus docet in epist. 200. ad Asellium : « Hoc, inquit, lex posuit dicendo, Non concupisces, non quod hic voleamus, sed ad quod proficiendo tendamus. » Et lib. I. de nuptiis et concupiscentia cap. 29. « Multum, inquit, boni facit, qui facit quod scriptum est, Post concupiscentias suas non eas : sed non perficit, quia non implet quod scriptum est, Non concupisces. Ad hoc ergo dixit lex, Non concupisces, ut nos in hoc morbo jacere intelligentes, medicinam gratiæ quæreremus, et in eo præcepto sciremus, et quo debeamus in hac mortalitate conari, et quo possit a nobis illa beatissima immortalitate perveniri. »

Ait igitur B. Paulus : « Scimus quia lex spiritualis est. » Quia videlicet spirituales homines facit, et spirituales omnino requirit, ut perfecte, etiam quoad finem observetur. *Ego autem carnalis sum*. Quia nondum spirituale corpus habeo (inquit Augustinus lib. I. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 10.) non enim carnalem se vocat Apostolus, quod secundum carnem ambulet; nam id paulo infra aperte negat; sed quod non sit totus spiritualis, qualis post resurrectionem lotus. Neque enim absurdum est, ut sit in illa vita etiam caro spiritualis, si potuit esse in hac vita in his, qui adhuc carnalia sapiunt, etiam spiritus ipse carnalis. *Venundatus sub peccato*, non quia Christi sanguine redemptus non sim, sed quia (ut ad Roman. VIII. idem Apo-

(1) Rom. VII, 7. - (2) Matth. V, 27. - (3) Ps. LXVI, 17. - (4) Rom. VII, 14.

(1) Rom. VII, 22; ibid. VIII, 4.

stolus dicit) et nos primitias spiritus habentes intra nos ingemiscimus adoptionem expectantes, redemptionem corporis nostri (1). Itaque venundatus erat Apostolus cum ceteris in prevaricatione primi peccati, et quoniam redemptus erat quoad animam, primitias spiritus habens, expectabat autem redemptionem corporis sui, ideo concupiscentias sentiebat, sed non consentiebat, et propterea adjungit : *Quod enim operor non inteligo*, id est, non scio, non approbo, vel prius id fit, quam ratio in consilium avocetur, et ideo me ignorante, et non consentiente fit : *Non enim quod volo bonum, hoc ago ; sed quod odi malum, illud facio. Ubi facere se dicit (inquit Augustinus loco citato) non affectu consentienti et implendi, sed ipso motu concupiscenti.*

Quare B. Apostolus legem spirituales, non concupisces, non omnino perficiebat, qua parte adhuc carnalis erat : nec tamen peccabat, quia lex non obligat ad non sentiendum carnis motus, sed ad non sentiendum eis, ut supra diximus, cum hoc sit medium, illud finis. Atque hæc dicta sunt ad mentem S. Augustini, qui præcepto, *Non concupisces*, intelligit prohiberi aliquo modo motus omnes concupiscentiæ, etiam involuntarios : assensum vero his motibus prohiberi docet illo alio præcepto : *Post concupiscentias tuas non eas* (2), Eccles. XVIII.

Cæterum probabile etiam est, quod alii docent, præcepto, *Non concupisces*, non prohiberi ullo modo motus involuntarios : sed assensum tantum, et hoc præcepto contineri solum media, non autem finem. Quod probatur primo, quoniam ab Apostolo hæc vocatur lex mentis Roman. VII. Quia non carni, sed menti data est. Secundo, quia hoc præceptum habetur in Exodo cap. 20. in Deuteronomio cap. 5. et Matth. v. cum aliis præceptis Decalogi. *Non occides, Non machaberis*, et cæteris, quæ intelliguntur omnia de actionibus liberis, planeque voluntariis. Porro illud, *Post concupiscentias tuas non eas*, intelligi commode potest de opere externo, quo concupiscentiæ satiantur. Unde mox sequitur : *Si enim præsteris animæ tuæ concupiscentias suas, faciet te in gaudium inimicis tuis.* Juxta hanc expositionem præcepti, *Non concupisces*, dicendum est, Apostolum, cum ait : *Lex spiritualis est, ego autem carnalis sum*, non significare, non perfici legem a se, sed

causam peccati non esse legem, quæ spiritualis est ; sed carnis nostræ corruptionem, quæ pullulat prava desideria, etiam reluctantem ratione. Dixerat enim paulo ante : *Itaque lex quidem sancta, et mandatum sanctum, et justum, et bonum ; quod ergo bonum est, mihi factum est mors ? absit, sed peccatum, ut appareat peccatum, per hominum operatum est mihi mortem, ut fiat supra modum peccans peccatum per mandatum.* » Et continuo, ut hoc probaret, adjungit : *« Scimus enim quod lex spiritualis est, ego autem carnalis sum, etc. »* Hoc est, lex non potuit mihi mortem operari, quia spiritualis est : sed radix peccati in me est, qui adhuc carnalis sum, venundatus sub peccato, quoad corpus. Unde etiam me ignorante, vel invito oriuntur in carne mea motus concupiscentiæ, qui allicere conantur ad assensum. Ex his objectiones reliquæ facili negotio diluuntur.

Quarta objectio Roman. VII. : *Si quod nolo, facio, consentio legi, quia bona est* (3). Si mens Pauli consentiebat legi, certe idem volebant lex Domini, et mens Pauli, sed mens Pauli nolebant sentire motus concupiscentiæ (ut patet) quia invitus eos sentiebat ; igitur ex lege Domini nolebant eos motus existere, igitur motus illi, quamvis involuntarii, repugnabant legi, ac proinde peccatum erant. Unde S. Augustinus serm. 5. de verbis Apostoli : *« Quid, inquit, dicis o lex ? Non concupisces, et ego nolo concupiscere, non implet legem infirmitas mea, sed legem laudat voluntas mea. »*

Respondeo : si præceptum, *Non concupisces*, extendamus eum Augustino ad motus involuntarios, fatemur eos motus repugnare legi, sed negamus esse peccata ; quia repugnant legi ut indicanti finem, non ut imperanti media, ut supra explicatum est. Sin autem præceptum illud restringamus ad motus tantum voluntarios, respondemus ad argumentum, consensum Pauli cum lege, non consistere in eo quod rem eandem velint, aut nolint Paulus et lex ; sed quod Paulus velit, aut nolit id quod lex jubet eum velle, aut nolle. Itaque consensum Pauli cum lege in eo positum esse, quod lex jubet eum resistere concupiscentiæ, et Paulus velit concupiscentiæ resistere, ac resistat.

Quare sensus verborum Pauli hic erit, si quod nolo, facio ; consentio legi, quia bona

est ; hoc est, si invitus concupisco, non repugno legi, sed ei consentio ; ipsa enim vult, ut ego nolim concupiscere, et ego nolo concupiscere ; cum concupisco, id fit præter, et contra voluntatem meam. Posset etiam facilius dici, legem nolle concupiscentiam, ut objectum ; et similiter mentem Pauli nolle eandem, similiter, ut objectum. Quemadmodum si quis hominem casu, atque omnino præter intentionem accideret, is vere dicere posset, Quod nolui, feci ; et ideo consentio legi, quæ ait, *Non occides*, quia bona est. Nec tamen ex his verbis colligi deberet præceptum, *Non occides*, extendi ad homicidium omnino involuntarium, et reum esse, qui præter intentionem occiderit. Cædes enim involuntaria non est contra legem, nisi materialiter.

Quinta objectio, Rom. VII. : *Invento igitur legem, volenti mihi facere bonum, quoniam malum mihi adjacet* (4). Ex hoc loco ducit argumentum Calvinus. Videtur enim Apostolus dicere, velle se legem servare, et ita bonum facere, sed non posse, propter malum adjacens, id est, concupiscentiam repugnantem legi.

Respondeo : locus hic sine dubio ita obscurus est, ut multi interpretes existimant aliquid desse, et alius alio modo defectum rescire studeat. Sed B. Augustinus lib. I. contra duas epistolas Pelagianorum c. 10. satis commodum sensum indicavit, et in quo nihil subintelligi debeat. Vult enim illud, *bonum*, conjungi cum, *lege*, non cum verbo, *facere* ; ut hic sit sensus, Invenio igitur legem bonum quoddam esse mihi volenti facere, id est, volenti bene operari, et secundum legem vivere : ideo autem legem invenio esse quoddam bonum, quoniam malum concupiscentiæ adjacet mihi. Dum enim ab una parte malum adjacens incitat ad peccatum ; ab altera lex Domini bona retrahit a peccato. Itaque non potest ex hoc loco effici, non posse legem servari, aut concupiscentiam involuntariam esse peccatum.

Sexta objectio : *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captivantem me in lege peccati* (2), Roman. VII. Hoc loco videmus concupiscentiam repugnare legi, et captivare, id est, servum peccati facere, ac per hoc sine dubio esse peccatum.

Respondeo : non omne quod repugnat legi

peccatum est, quamvis omne peccatum legi repugnet. Peccatum enim repugnat legi privative, quia est actio recedens a sua regula, cum posset, et deberet cum sua regula, congruere. Multa verolegibus repugnare, quæ peccata non sunt, extra controversiam est. Repugnat enim legi homo, qui peccat, et tamen homo non est peccatum proprie, nisi cum Illyrico delirare velimus. Item repugnat legi justæ lex injusta, interdum etiam lex unius Principis legi alterius contraria est, cum tamen neutra videatur injusta. Potest quoque lex injusta legi item injuste repugnare. Nec tamen lex peccatum proprie dici potest, sicut nec virtus.

Jam igitur concupiscentia repugnat legi mentis, non ut actio recedens a regula, cum posset, et deberet regulæ congruere ; sed repugnat ut lex contraria impellens ad malum ; quomodo etiam legi repugnat diabolus et quidquid incitat ad legis transgressionem. Itaque hoc ipso, quod Apostolus concupiscentiam vocat legem membrorum, significat eam non esse proprie peccatum.

Apposite autem legem nomine concupiscentia appellata est, quia lex nihil est aliud, nisi regula actionum. Et quemadmodum lex mentis est regula bonæ actionis, quam si sequaris, bene ages : ita concupiscentia regula est peccandi, quam si sequaris, omnino peccabis. Illud autem, *captivantem me in lege peccati*, recte exponit S. Augustinus lib. I. de nuptiis et concupiscentia cap. 30. ubi docet, concupiscentiam dici captivantem, id est, captivare conantem ; vel captivantem secundum carnem, non secundum mentem ; ut supra dictum est de illis vocibus, Ego autem carnalis, venundatus sub peccato.

Septima objectio, Roman. VII. *Infelix ego homo, quis me liberalit de corpore mortis hujus* (3) ? Hoc etiam est Calvinus argumentum ; colligit, concupiscentiam esse peccatum, quia miseris facit homines.

Respondeo : Infelicitas et miseria in Scripturis ut plurimum poenæ potius tribuitur, quam culpæ, ut Proverb. XIV. : *Miseros facit populus peccatum* (4). Et Psal. XI. : *Propter miseriam inopiam, et gemitum pauperum, nunc exurgam dicit Dominus* (5). Kemnitius (ut in 1. objectione diximus) ex hoc loco probabat, concupiscentiam esse peccatum proprie dictum ; et rationem reddit, quia Paulus hoc dicens agnoscit, malum illud esse per se dig-

(1) Rom. VIII, 23. — (2) Eccl. XVIII, 30. — (3) Rom. VII, 16. — (4) Prov. XIV, 34. — (5) Psal. XI, 6.

(1) Rom. VII, 21. — (2) Rom. VII, 23. — (3) Rom. VI, 24. — (4) Prov. XIV, 34. — (5) Psal. XI, 6.

num morte æterna. Sed ineptissima ratio est, cum Apostolus de corpore mortali, et passionibus obnoxio liberari cupiat, de morte vero æterna ne verbum quidem dicat. Nam quod in sequenti capite additur : *Nihil ergo damnationis etc.* ibidem explicatur, cur dictum sit; nimirum, quia renati non secundum carnem ambulat, non autem quia concupiscentia quamvis peccatum, non imputetur.

Octava objectio, Rom. vii : *Velle adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio* (1). At qui non perficit bonum, sine dubio peccat. Et hoc argumentum Calvinii est,

Respondeo : ut quis peccet non faciendo aliquid, requiritur, ut debeat, et possit illud facere. Nam si quis debeat, et non possit, miser est, non peccator : si possit et non debeat, minus bonus est, non tamen malus. Id autem de quo agimus, id est, carne non concupiscere, non est in nostra potestate, et ideo velle adjacet nobis, perficere bonum nunquam concupiscendi non invenimus. Et ideo concludit Apostolus, *Infelix ego homo etc.* Hinc S. Augustinus lib. i. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 10 : « Hoc est, inquit, perficere bonum, ut nec concupiscat homo. »

Nona objectio, Roman. viii : *Sapientia carnis inimica est Deo.* Vel, ut clarius habent Græci textus, *σάρκα ἐστὶν ἐχθρὰ τοῦ Θεοῦ*, « inimicitia est in Deum, legi enim Dei non est subjecta. » Hunc locum passim adferunt adversarii, ut probent concupiscentiam esse malum totius hominis, et inimicitiam adversus Deum, et repugnantiam contra legem ejus; ac proinde proprie, verissimeque peccatum.

Respondeo : Prudentia, sive sapientia, sive sensus carnis (nam his omnibus vocibus ad rem eandem significandam utitur Paulus) vere proprieque peccatum est, sed actuale, non originale. Non enim vocat Apostolus prudentiam carnis illud malum, quod cap. 7. dixit esse in carne, sive in membris. Nam illud malum in se quoque, et in aliis sanctis hominibus agnoscit Apostolus; prudentiam vero carnis non ponit nisi in peccatoribus, qui terrena sapiunt, et secundum carnem ambulat. Sic enim loquitur : *Non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum. Qui enim secundum carnem sunt, quæ carnis sunt sapientia; qui vero secundum spiritum sunt sentiunt. Nam prudentia carnis mors est; prudentia autem spiritus vita et pax; quoniam sa-*

piëntia carnis inimica est Deo. Legi enim Dei non est subjecta; nec enim potest. Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt. Vos autem in carne non estis, sed in spiritu, si tamen spiritus Dei habitat in vobis (2).

Prudentia igitur carnis est cura, et sollicitudo quædam nimia providendi, quæ carni sunt commoda, utilia, suavia, neglecta cura, et sollicitudine eorum, quæ ad spiritum pertinent. Talis autem sensus, sive affectus (videtur enim verbum *σπουδή*, unde est vocabulum *σπουδαία*, apud Apostolum magis ad affectum, quam ad cognitionem pertinere) inimicus est Deo, quia non congruit cum ejus lege neque congruere potest dum talis est. Neque enim fieri potest, ut iniquitas cum aequitate concordet, quamvis fieri possit, ut homo gratia Dei adjuvante, deponat prudentiam illam carnis, et ea, quæ spiritus sunt, gustare, et procurare incipiat. Hinc apparet adversariorum temeritas, qui omnia confundunt, et miscent, et argumenta petunt ex his locis, qui nihil ad rem faciunt.

CAPUT XI.

Solvuntur objectiones ex aliis Scripturæ locis de prompta.

Constitui loca omnia breviter explicare, quæ proferunt adversarii ad probandum concupiscentiam ex natura sua esse peccatum. Igitur præter loca illa ex epist. ad Rom. quæ sunt a nobis superiore capite explicata, hæc etiam addunt.

Primum proferunt Kemnitius, et alii testimonium ex Genesi cap. vi. et viii. ubi dicitur : *Cuncta cogitatio cordis humani intenta ad malum omni tempore.* Hebraice autem dicitur, *ipsam figmentum cordis humani totum, et semper esse malum* (3). Respondeo, locus ille Geneseos similis videtur ei loco, quem proxime explicavimus ex cap. 8. ad Roman. describit enim Moses ingenium illorum, qui vivebant tempore Noe, ac dicit omnes illos secundum carnem ambulasse, et quæ carnis sunt tantum cogitare, et sapere consuevisse. Itaque dicitur figmentum cordis, sive (ut habetur cap. 6.) figmentum cogitationum cordis totum, et semper malum, quia nihil fere homines illi cogitabant, nisi quod ad voluptatem, vel utilitatem carnis pertineret.

Sed hoc peccatum erat actuale, non originale, nisi forte, ut Latini codices habent, admittant adversarii cogitationem cordis hominum illorum, non tam fuisse actu malam, quam pronam ad malum. Illam enim pronitatem ad malum concedimus esse vulnus ex peccato originali relictum, sed negamus esse proprie peccatum, nisi in actum voluntarium prodeat. Tum vero peccatum quidem esse, sed actuale, non originale, ut sæpe jam diximus et probavimus.

Secundum, ex Psalm. xviii : *Delicta quis intelligit?* et Psalm. i : *Cor mundum crea in me Deus* (1). Hæc duo loca producit Lutherus in assert. 2. articuli. ut probet homines etiam justificatos semper habere delicta, et cor immundum. Quod non potest esse nisi ratione concupiscentiæ, quæ remanet in justificatione usque ad mortem. Respondeo : hæc loca non pertinent ullo modo ad peccatum originale, neque ad concupiscentiam, quæ remanet post justificationem, tum quia in justificatione peccata omnia remittuntur, tum quia concupiscentia non est res osculta, aut obscura, ut dicendum sit, *Delicta quis intelligit?* tum denique quia non opus est orare pro concupiscentia, aut ejus motibus involuntariis expiandis, ut S. Augustinus docet in epist. 200. supra citata.

Loquitur igitur David de peccatis actualibus, sive venialibus, quibus raro caremus, sive mortalibus occultis, et de quibus non omnino certi sumus, an sint nobis remissa. Itaque David, quamvis justificationem se esse speraret, recte tamen dicebat : *Delicta quis intelligit? ab occultis munda me, Domine.* Et : *Cor mundum crea in me Deus.* Petebat enim mandari cor suum a maculis quotidianis, vel etiam a gravioribus, si forte esset iis quoque ignoranter inquinatus.

Tertium ex Hierem. xvii : *Pravum est cor hominis* (2). At cordis pravitatem quis neget, inquit Confessio Saxonica, vere esse peccatum? Respondeo, pravum cor apud Hieremiam non est cor malum, sive inquinatum peccatis, sed callidum, ac difficile, ut penetraret. Nam vox Hebræa est *קָקָה* non *יָ*, unde etiam Septuaginta verterunt *βασίτη κακία*, cor profundum. Et consonat vocabulum sequens, et *incrustabile*. Sed etiamsi intelligamus, cor hominis malum appellari, id ita accipiendum erit, quasi dictum sit, pronum ex natura corrupta ad malum. Pronitas au-

tem non est proprie peccatum, ut sæpe diximus. Denique loquitur Propheta de impiis, quorum cor pravum, et immundum esse non negamus, cum e contrario de justis dicitur, Matth. v : *Beati mundo corde* (3). Et I Timoth. i : *Finis præcepti charitas de corde puro etc.* (5). Et Act. xv : *Fide purificans corda eorum.*

Quartum ex Matth. vi : « *Sola enim oratio dominica* (inquit Lutherus in assertione art. 2.) omnes concludit sub peccato. Nam qui orat ut fiat voluntas Dei, fatetur se non facere voluntatem Dei, qui petit, ut sanctificetur nomen Dei, agnoscit se polluere nomen Dei; qui cupit, ut adveniat regnum Dei, intelligit se sub regno esse diaboli. » Respondeo : inanissima est objectio. Nam (ut S. Cyprianus recte exponit in sermone de oratione Dominica) « sanctificari petimus nomen Dei in nobis », ut qui per baptismum sanctificati sumus, in eo quod esse copimus, perseveremus. Cupimus « ut adveniat regnum Dei, » quod post resurrectionem et iudicium expectamus, ut qui in præsentia vita Christo compatimur, in futura cum illo regnemus. Oramus, « ut fiat voluntas Dei in terra, sicut fit in caelo, » ut infideles, qui terreni adhuc sunt, per fidem voluntatem Dei faciant, sicut eam faciunt fideles, qui caelestes per eandem fidem jam esse cœperunt.

Denique oratio Dominica usque adeo non convincit, in nobis perpetuo hæerere originale peccatum, ut Lutherus somniat; ut etiam Christus, qui sine controversia nullum omnino peccatum habuit, oraverit, ut fieret voluntas Dei, Matth. xxvi. et Augustinus dicat in epist. 200. et alibi nobis orationem illam Dominicam : *Dimitte nobis debita nostra*, non fore necessariam si nullum aliud haberemus originale peccatum.

Quintum ex Matth. xiii. et Luc. x : « *Ubi duabus parabolis* » (inquit Lutherus loco citato) « ostendit Dominus non continuo hominem liberari ab omni peccato, sed paulatim, ac per hoc, semper remanere aliquid peccati purgandum. » Prior parabola est de fermento misso in sata tria, quæ paulatim fermentata sunt. Posterior est de Samaritano, qui hominem a latronibus vulneratum duxit in stabulum, et plagas ejus non in momento curavit, sed paulatim curari voluit.

Respondeo : parabolæ istæ nihil juvant causam Lutheri. Nam ut S. Augustinus recte

(1) I Rom. VII, 18. — (2) Rom. VIII, 4 et seqq. — (3) Gen. VI, 5.

(1) Psal. XVIII, 43. Psal. L, 12. — (2) Hier. XVII, 9. — (3) Matth. V, 8; 4 Tim. I, 5. Act. XV, 9.

docet lib. xiv de Trinit. cap. 17. et alibi, cum Scripturæ significant, hominem paulatim curari, et proficere, non loquuntur de remissione peccatorum, sed de curatione languoris ex peccato relicti. Sicut enim aliud est telum de corpore erui, aliud vulnus per telum inflictum sanare, sic etiam aliud est peccatum tollere, quod fit in baptismo aliud vulnus ex peccato factum, id est, concupiscentiam omnino sanare, quod fit paulatim dum imus de virtute in virtutem. Sed Lutherus causam cum effectu, id est, peccatum originis cum vulneribus ex eo natis confundit.

Sextum ducit Lutherus ex cap. 15. Joannis, ubi dicit, discipulos esse purgandos, quos tamen cap. 13. dixerat esse mundos. Hinc enim sequitur, post justificationem adhuc remanere peccata. Respondeo, purgatio in hominibus justificatis necessaria quidem est, sed propter peccata actualia, ac præsertim venialia, quæ quotidie subrepunt, non propter originale, quod perfecte remittitur in baptismo. Vide Augustinum tract. 80. in Joannem.

Septimum sumit ex illo ad Galat. v: *Caro concupiscit adversus spiritum* (1). Sed jam supra responsum est, concupiscentiam istam non esse propria peccatum, dum ei spiritus reluctatur, quia non est nisi in carne, quæ sedes peccati esse non potest. Verum enim peccatum non in carne, sed in mente queri debet.

Octavum ex illo ad Ephes. iv: *Renovamini spiritu mentis vestræ* (2). Non juberet Apostolus jam renatis (ut objiciunt Lutherus et Calvinus) ut renovarentur, nisi in eis vetustas aliqua superesset. Vetustas autem peccatum est, ex primo homine contractum, sicut novitas gratia est secundi hominis largitate donata. Respondeo: vetustas in Scripturis duobus modis accipitur. Primo, pro peccato originis. Secundo, pro malis ex peccato relicti. Et ideo potest dici homo, et perfecte renovatus per lavacrum regenerationis et renovationis Spiritus sancti, ut dicitur ad Tit. 3. et tamen egere renovatione, et renovari de die in diem.

Hinc S. Augustinus lib. vi. in Julianum cap. 5: « Exponens, inquit, verba mea non secundum meum sensum, sed secundum dolum tuum, dixisse me affirmas, quod gratia non perfecte hominem novum faciat. Non

(1) Gal. V, 17. — (2) Eph. IV, 23. — (3) Col. III, 9; Eph. IV, 22, 25. — (4) Col. III, 5. — (5) Rom. VI. — (6) Heb. XII, 1.

hoc dico, atende quod dico. Gratia perfecte hominem novum facit. » Et mox: « Nunc etiam perfecte innovat hominem, quantum attinet ad liberationem ab omnibus omnino peccatis, non quantum ad liberationem ab omnibus malis. » Adde quod vetustas, et novitas dicuntur etiam in Scripturis de peccatis actualibus, et malis habitibus inde contractis, et liberatione ab iisdem. Sic enim accipienda videntur quæ dicit Apostolus ab Colossens. iii: *Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, et induentes novum, etc.* Et ad Ephes. iv: *Deponite vos secundum pristinam conversationem veterem hominem. Item: Deponentes mendaciam, loquimini veritatem etc.* (3).

Nonum ex illo Colossens. iii: *Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram: fornicationem, immunditiam, etc.* (4). Colligit hinc Lutherus, justificatos adhuc habere membra ista veteris Adami, quæ B. Paulus peccata esse dicit. Respondeo: per membra, quæ super terram sunt, intelligitur concupiscentia, quæ lex membrorum dicitur Rom. v; eadem autem membra vocantur fornicatio, invidia, etc., quia causa istorum omnium est concupiscentia, dum ei præbetur assensus. Jubentur autem justificati mortificare hæc sua membra, ne forte illiciendo ad consensum trahant. Quod est idem cum eo, quod dicitur ad Roman. vi: *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore ad obediendum concupiscentiæ ejus* (5). Justificatos autem non habere jam illa peccata, quæ parit concupiscentia, cum illi obeditur, docet idem Apostolus ibidem subjungens, *in quibus et vos ambulastis aliquando.*

Decimum sumit idem Lutherus ex illo Hebr. xii: *Deponentes omne pondus, et circumstantes nos peccatum* (6). Respondeo, non vocat Apostolus (ut Lutherus credidit) circumstantes peccatum concupiscentiam penitus inhaerentem. Nam cum ea deponi non possit, frustra hortaretur ad eam deponendam. Et præterea B. Paulus per circumstantes peccatum intelligit sine dubio aliquid extrinsecum, ut omnes fere expositores docent. Concupiscentia autem non est quid extrinsecum, sed res maxime interna. Ex quibus etiam refellitur expositio Bezae in annotat. ad hunc locum. Ubi per circumstantes peccatum intelligit naturæ pravitatem.

Igitur Apostolus ducit metaphoram ab iis, qui currunt vel decerant in stadio, quibus duo præcipue sunt cavenda, ut non graventur aliquo onere, et ut non impediuntur in certamine, vel cursu ab aliquo obstaculo: *Deponentes, inquit, omne pondus, et circumstantes nos peccatum, curramus ad propositum nobis certamen etc.* Et quidem per pondus intelligunt expositores curas inanes rerum temporalium; per circumstantes peccatum intelligunt occasioniones, et pericula peccati, sive ipsa peccata, quæ nobis undique insidiantur. Vox enim Græca ἐπιβαλον significat id, quod facile circumdat, et obsidet, qualia sunt quæ nobis per sensus corporis undique ingeruntur, a quibus facillime capimur, nisi diligentissime caveamus.

Opponit autem B. Paulus eleganter circumstantes peccatum circumposita nobis Sanctorum exemplorum; dixerat enim: *Habentes igitur tantum circumpositam* (Græce περιβαλον) *nubem testimonii, deponentes omne pondus, etc.* significare volens ita nos undique circumdari exemplis sanctorum Patrum, sicut circumdamur periculis, et occasionibus peccandi, ut ad exempla illa aspicientes discedere possimus omnia jacula adversarii. Ex quo intelligimus verum esse quod supra diximus, per circumstantes peccatum non posse intelligi concupiscentiam nobis insitam, sed extrinsecas tentationes; sicut extrinsecæ sunt exempla Sanctorum, quæ circumstanti peccato Paulus opponit.

Undecimum sumit idem Lutherus in assertionem art. 3. ex illo Jacobi i: *Ut simus initium aliquid creaturæ ejus* (1). Philosophatur enim Lutherus, nos dici initium, quia imperfecte justificamur, et semper aliqua ex parte peccatum in nobis remanet, ac si dictum esset, inchoatio quedam sumus, non completum, partim justum, partim peccatorum. Respondeo: vox Græca apud Jacobum ἀρχή omnium consensu non opponitur complemento, sed primarium, et præcipuum significat. Quare multi vertunt, etiam ex adversarii, *ut simus primitivæ creaturæ.*

Vult igitur B. Jacobus sanctos, et clectos esse primitivas, id est, partem perfectissimam creaturæ. Alioqui si Lutheri sententia vera esset, Christus ipse non perfecte, sed inchoate tantum resurrexisset. Nam I. Corinth. xv. ubi legitur: *Christus resurrexit, primitivæ dormientium.* Et rursus: *Omnes vivificabun-*

tur, unusquisque in suo ordine (2). Primitivæ Christus, deinde si qui sunt Christi, in utroque loco nomine primitivarum in Græco habetur ἀρχή; quo vocabulo (ut diximus) utitur Jacobus cum ait: *Ut simus initium aliquid creaturæ ejus.*

Duodecimum sumit idem Lutherus ex illo, I. Joan. i. *Si dixerimus quia peccatum non habemus* (3). Ubi notat, non esse dictum, habuimus, sed habemus. Nullum est autem peccatum semper in nobis manens, nisi concupiscentia. Respondeo loquitur B. Joannes de peccatis actualibus, sed quotidianis, ac minutis, quæ frequentissima sunt, ut docet S. Augustinus tractat. i. in epist. Joan. lib. de natura et gratia cap. 36. et alibi passim. Similis est sententia illa B. Jacobi cap. iii. *In multis offendimus omnes* (4). Ubi tamen clarior explicatur, hæc esse peccata actualia, non originalia.

Adde, posse fieri, ut saltem ad breve tempus aliquis careat omni peccato, etiam veniali; tamen quia vere Job dicit cap. ix: *Si justus fuerit, hoc ipsum ignorabit anima mea* (5). Ideo de se ipse nemo affirmare potest, se non habere peccatum. Quare recte B. Joannes non ait: Si dixerimus, aliquem non habere peccatum; sed, *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus etc.*

Kennitius in Examine Concilii pag. 514. plane ridiculum se ostendit circa hunc locum. Clamat enim ingentem esse blasphemiam, si hunc locum de peccatis actualibus intelligendum esse dicamus, quoniam si illa esset ad infantes et dormientes ea sententia minime perlineret. Quasi vero infantes et dormientes unquam dixerint, se peccatum non habere. An non ipse Joannes, cum ait: *Si dixerimus, apertissime testatur, se de iis tantum loqui, qui sermonis et rationis usum habentes falso pronunciant, se esse quod non sunt? quod certe infantes et dormientes facere non possunt.*

CAPUT XII.

Solvuntur objectiones ex Patribus.

Ex Patribus adversarii non pauca argumenta colligunt; præsertim Kennitius. Nam

(1) Jacob. I, 18. — (2) I Cor. XV, 20. — (3) Joan. I, 8. — (4) Jacob. III, 2. — (5) Job. IX, 21.

Lutherus uno vel altero Augustini testimonio, eoque falso citato contentus fuit. Calvinus Ambrosium Augustino adiunxit. Kemnitius Cyprianum, Hilarium, Ambrosium, Hieronymum, Augustinum produxit. Id quod necessario fecit; nam Concil. Trident. sess. 5, docet, per baptismum tolli quicquid in nobis peccati rationem habet; et concupiscentiam reliquam Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse, veram peccati rationem habere. Ille igitur reprehendens hanc sententiam tenetur ostendere, Ecclesiam Catholicam sensisse, concupiscentiam in renatis verum, ac proprium esse peccatum; quod se facturum prolatis vetustissimorum Patrum testimoniis, audacissime pollicetur.

Ex Cypriano igitur Kemnitius in Examine Concil. Trid. pag. 481. quadam verba profert in medium, quae sunt apud Augustinum lib. II. in Julian. Sic autem Kemnitius loquitur: « Et Cyprianus apud Augustinum malis motibus de origine venientibus fortiter resistens, inquit: Ne quisquam sibi de puro, atque immaculo pectore blandiatur, ut innocenti sua fretus, medicinam non putet adhibendam esse vulneribus, cum scriptum sit, Quis gloriabitur castum se habere cor? aut quis gloriabitur mundum se esse a peccatis? Si autem nemo sine peccatis esse potest, quisquis se inculpatum esse dixerit, aut superbus, aut stultus est. » Respondeo, incredibilem esse Kemnitii impudentiam et nequitiam, cuius perpetuas in gehenna sine dubio penas luet.

Sciendum igitur est S. Augustino in 2. lib. advers. Julian. id propositum fuisse, ut ex testimoniis sanctorum Patrum everteret quinque argumenta Pelagianorum. Sic enim ipse loquitur initio libri: « Nunc argumenta ipsa vestra, quibus agitis, ne hominum prima nativitas originali peccato credatur obstricta, eloquiis sunt redarguenda sanctorum ». Et mox, enumerans illa argumenta: « Dicitis, inquit, nos asserendo originale peccatum, diabolum dicere hominum nascentium conditorem, damnare nuptias, negare in baptismo dimitti universa peccata, Deum crimine iniquitatis arguere, desperationem perfectionis ingerere. Hæc quippe omnia consequentia esse cortenditis, si credamus nasci parvulos, peccato primi hominis obligatos. » Deinde toto libro recitat sanctorum Patrum varia testimonia, quibus modo unum, modo alterum, modo plura simul ex predictis argumentis evertit. Adfert igitur

præter cætera, testimonium Cypriani, ut evertat argumentum quintum, ac probet, posse hominem perfecte vivere, etiamsi peccatum originale contraxerit, et, eo per baptismum remisso, relicta sit in membris nostris concupiscentia, cum qua sit perpetuo, dum vivimus, depugnandum.

Testimonium Cypriani ex libro de mortalitate hoc est: « Cum avaritia nobis, inquit, cum impudicitia, cum ira, cum ambitione congressio est, cum carnalibus vitis, cum illecebris sæcularibus assidua et molesta luctatio est, etc. » Post hoc testimonium subiungit Augustinus: « Absit autem ut S. Cyprianum aut avarum existimemus, quia cum avaritia; aut impudicum, quia cum impudicitia; aut iræ subditum, quia cum ira; aut ambitiosum, quia cum ambitione; aut caralem, quia cum carnalibus vitis; aut sæculi huius amatorem, quia cum illecebris sæcularibus amflagebat. Imo vero ideo nihil eorum erat, quia his malis motibus partim de origine, partim de consuetudine venientibus fortiter resistebat. His verbis docet Augustinus, S. Cyprianum victorem fuisse vitiorum, et malos illos motus de vitata origine venientes, non solum non fuisse in eo vera peccata, sed potius cotem fuisse virtutis et materiam gloriose victoriae.

Cæterum quia periculum erat, ne Pelagianum colligerent ex hac S. Augustini responsione, posse hominem ita perfecte vivere, ut in nullum unquam laberetur veniale peccatum, qui erat alius ipsorum error: idcirco idem Augustinus subiungit continuo: « Nec ideo tamen in tam periculoso, laboriosoque certamine nullo telo feriebatur hostili, cum dicat in epistola sua de eleemosinis, Ne quisquam sibi de puro, atque immaculato pectore blandiatur, ut innocenti sua fretus non putet medicinam adhibendam esse vulneribus; cum scriptum sit: Quis gloriabitur castum se habere cor? etc. »

Itaque S. Augustinus ex testimoniis Cypriani a Kemnitio etiam citatis, duos confutat errores, qui sunt hoc tempore ipsi Kemnitio cum Lutheranis omnibus communes. Unus est, non posse, eum, qui habuerit originale peccatum, veram iustitiam operari. Existimant enim Lutherani omnia opera nostra esse peccata, quia contaminantur a concupiscentia, quæ est, ipsorum sententia, vere propriæ peccatum. Alter est, nullum esse peccatum natura sua veniale, sed omnia per se esse mortalia.

Hinc igitur apparet multiplex Kemnitii impudentia. Primum enim ita conjunxit verba illa S. Augustini: « His malis motibus de origine venientibus, » cum illis Cypriani: « Ne quisquam sibi de puro, atque immaculato pectore blandiatur, etc. » ut videatur Cyprianus dicere, malos illos motus vera esse peccata, etiam cum eis resistitur.

At priora verba non sunt Cypriani, sed Augustini, qui (ut jam diximus) probat ex libro Cypriani de mortalitate, cum qui resistit malis motibus veram virtutem assequi, et non solum non peccare, sed etiam coronam mereri. Posteriora verba sunt Cypriani, sed ex alio libro, ex tractatu videlicet de eleemosyna, ubi Cyprianus ostendit, homines quantumvis justos et perfectos non carere peccatis venialibus, et ideo eleemosynæ pharmaco indigere.

Deinde Kemnitius non solum perperam testimonia sanctorum Patrum usurpat, sed etiam incredibilem audacia illa ipsa pro se adducit, quibus error ipsius, ut jam ostendimus, manifeste planeque convincitur. Denique addit ad impudentiam, cum ob hæc testimonia, Cypriani et aliud Hilarii, quod mox citabimus, his verbis triumphum canit. « Obsecro autem lectorem, ut hæc Hilarii et Cypriani verba conferat ad decretum Tridentinum, quod affirmat in baptismo ita tolli, quicquid habet veram et propriam rationem peccati, ut renati efficiantur innocentes, immaculati, puri, innoxii. Patres certe contrarium dicunt; et tamen non verentur Tridentini de consensu Catholicæ Ecclesiæ gloriari. » Imo non veretur hæreticus pervertere verba Patrum, et cum ceciderit in foveam, quam fecit, ita gloriari, quasi alios dejecisset. Sed videamus, quid ex Hilario Kemnitius proferat.

Hilarius, inquit Kemnitius, « vocat corpora nostra omnium vitiorum materiam. Mala, quæ in nobis sunt, malifiam per conditionem originis. Et ubi expresse de renatis, qui concupiscentiæ repugnant, Hilarius loquitur, inquit: memores illa ipsa corpora nostra omnium vitiorum esse materiam, pro qua polluti, et sordidi nihil in nobis mundum, nihil innocens obtinemus. » Et paulo post: « Augustinus etiam hanc Hilarii sententiam citat, Nos in hoc terreni et mortici corporis habitaculo, mundos esse non posse, nisi per ablutioem celestis misericordiæ emundationem consequamur, post demutationem resurrectionis, terreni corporis

nostræ effecta gloriosiore natura. » Rursus: « Ipsis, inquit, Apostolis verbo jam licet fidei emundatis, atque sanctificatis, non desesse tamen malitiam, per conditionem communis nobis originis docuit dicens: Si vos, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris. »

Respondeo: in primo testimonio ex Hilario adducto habemus, corpora nostra propter morbum concupiscentiæ materiem esse omnium vitiorum, quia concupiscentia, quamvis ipsa proprie peccatum non sit, tamen causa est peccatorum, dum ad peccata stimulat et impellit. Et quantum est ex parte concupiscentiæ, nihil mundum, nihil innocens in nobis est, sed variis peccatis polluti et sordidi sumus. Sed quamvis ita se res habeat, tamen si gratia Domini adjuti fortiter concupiscentiæ resistimus, non solum non pollumur, aut sordidamur, sed coronam obtinemus, et a peccatis alias perpetratis per hanc victoriam emundamur. Sic enim loquitur idem Hilarius in eodem loco ab Augustino citatus: « Tanta, inquit, et tam admirabilis in nos misericordiæ Dei bonitas est, ut per quem in Adæ offensa generositas primæ, et beatæ illius creationis amisimus, per eum rursus id quod amisimus obtinere mereamur: tunc enim diabolus invidens nocuit, nunc autem cum nocere nititur, vincitur. Movet enim per infirmitatem carnis nostræ omnia potestatis suæ tela cum ad lasciviam accendit, ebrietatem illicit, cum ad odia stimulat, cum ad avaritiam provocat, cum ad cædes instruit, cum ad maledicta exacerbant. Sed cum per infirmitatem animi horum omnium surreptentia incentiva reprimuntur, emundamur a peccato per huius victoriæ gloriam. » Hinc autem deducit per modum conclusionis verba illa, quæ citat Kemnitius: « Memores igitur, inquit, et conscii, illa ipsa corpora nostra omnium vitiorum esse materiem, pro qua polluti et sordidi nihil in nobis mundum, nihil innocens obtinemus; gaudeamus nobis esse hostem, in cuius concertatione quodam concertationis nostræ bello dimicemus. »

Ubi non dicit Hilarius nos absolute pollutos et sordidos esse, et nihil mundum, nihil innocens obtinere; sed ex parte concupiscentiæ, quæ materia est vitiorum, et semper incitat ad peccata, nihil nos nisi pollutionem et sordes habere posse, tamen ex parte gratiæ, per quam vincimus concupiscentiæ incentiva non solum pollutionem et sordes

evadimus, sed magis etiam emundamur, atque purgamur. Alioquin si absolute polluti, et sordidi essemus, etiam quando resistimus concupiscentiæ (ut Kemnitius docet) non diceret Hilarius, gaudendum nobis esse, quod hostem habeamus (quæ verba studiose Kemnitius prætermisit) nam si nihilominus pollimur et sordidamur, et nihil mundum, nihil innocens oblinemus, certe non gaudendum, sed flendum nobis est. Neque verba illa: « Memores igitur etc. » idem Hilarius tamquam conclusionem ex verbis illis deduceret, « emundamur a peccato per hujus victorie gloriam »; quomodo enim emundamur per victoriam, si, etiam pugnantibus nobis nihil mundum, nihil innocens oblinemus? Atque hæc de primo testimonio.

Alterum testimonium et tertium ejusdem Hilarii S. Augustinus ad peccata venialia refert. Postquam enim probaverat ex Cypriano homines justos in hac vita indigere mundatione a peccatis venialibus; idem probat ex Hilario, adductis duobus testimoniis, quæ sunt illa, quæ citavit Kemnitius. Quamvis enim renati puri, justi et innocentes (ut Concilium Trident. loquitur) re vera sint, et mundi a peccatis omnibus præteritis, sive originariis, sive actualibus per baptismum, tamen in hac vita, quæ tota tentatio est, non possunt longo tempore vivere sine aliqua nova sorde peccati, saltem quotidiani et venialis, unde immundi et mali dici possunt.

Possent præterea duo hæc Hilarii testimonia exponere de pronitate ad malum, quæ tametsi proprii nominis peccatum non sit, tamen malum quoddam est et immundities, ac malitia dici potest. Certe verba illa Domini: « Si vos cum sillis mali, Matth. vii. quia Hilarius citat, omnino commode referri possunt ad pronitatem, ut sensus sit: Si vos, qui ex natura corrupta proni estis ad malum, nostis bona dare filis vestris; quanto magis Pater celestis, qui ex natura sua pronus est ad benignitatem, dabit spiritum bonum petentibus se?

Sequitur testimonium S. Ambrosii, quod Calvinus et Kemnitius ex eodem S. August. lib. ii. in Julian. citant. Sed verba ipsa Kemnitii audiamus: « Ex Ambrosio, inquit, Augustinus vocat vitia nostra, quæ legi mentis ex lege peccati resistunt. Illorum reatus quidem in baptismo perit, infirmitas vero manet. » Item, « Ambrosius vocat iniquitatem, non illam quæ deletur in Baptismo. Illa nam-

quæ peccatorum, quæ fecimus, fuit, quæ cuncta remissa sunt, atque omnino non sunt. Istam vero legem peccati, cujus manentis reatus in sacro fonte remissus propterea vocavit iniquitatem, quia iniquum est, ut caro concupiscat adversus spiritum, quamvis adsit in nostra renovatione justitia. » Ibidem: « Ambrosius dicit quendam delectationem esse divino mandato adversam, et de illa Paulum loqui cum ait: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis mee. Ambrosius igitur nostram sententiam ipsissimis verbis reddit, et exprimit.

Respondeo, tota Kemnitii objectio in tribus vocibus posita est. Quod videlicet S. Ambrosius vocat concupiscentiam, quæ est in renatis, « vitium, iniquitatem, et delectationem mandato Dei adversam. » Quod attinet ad vocabulum vitii, dico per eam vocem significari omnem corruptionem et languorem, etiamsi proprie non sit peccatum. Et hæc non mea, sed Augustini responsio est. Sic enim ipse loquitur in eodem tr. lib. in Julianum: « Jam ne discernis, jam ne perspicis, jam ne respicis, et in baptismo fieri omnium remissionem peccatorum, et cum baptizatis quasi civile bellum interiorum remanere vitiorum? non enim talia sunt vitia, quæ jam peccata dicenda sint, si ad illicita opera spiritum concupiscentia non trahat, et concipiat, pariatque peccatum; passiones sunt, vitia sunt, frenanda, cohibenda, sananda sunt, sed dum curantur, infesta sunt.

Quod ad vocem iniquitatis, dico vocari concupiscentiam ab Ambrosio iniquitatem, quia est deordinatio quedam, et perversitas nature contra ordinem in prima creatione positum, non tamen proprie peccatum, cum ejusmodi perversitas non sit in voluntate, quæ sola capax est peccati proprie dicti, sed in carne. Nam etsi nunc equus freni impatiens deiciat sessorem, iniquitas est, quia secundum ordinem a Deo in creatione positum, debuerant animantia omnia homini obedire. Quia tamen equus non virtutis, nec vitii proprie capax est, ea non est iniquitas, nisi materialiter et improprie.

Hoc modo intellectam esse verbis Ambrosii ab Augustino iniquitatem, patet ex tribus. Primo, quia dicit, hæc iniquitatem esse in carne, non in mente. Propterea, inquit, vocavit iniquitatem, quia iniquum est, ut caro concupiscat adversus spiritum. Secundo, quia cum hac iniquitate justitiam in eodem homine esse testatur. « Quamvis, inquit, adsit in

nostra renovatione justitia. » Non potest autem iniquitas proprie dici cum justitia in eodem homine commorari. Tertio, quia idem Augustinus tractatu 41. in Joan. dicit, per baptismum tolli omnem iniquitatem, et solum remanere infirmitatem. Ex quo sequitur, ut concupiscentia remaneas, non sit proprie iniquitas, sed infirmitas. Adde quod S. Ambrosius in lib. de Isaac et anima cap. 8 unde sumptum est testimonium, de quo agimus, satis aperte significat, per iniquitatem se intelligere passionem corporis, quæ caret proprio nomine, et iniquitas dici potest per tropum, quia ad iniquitatem perducit. Nam comparat animam currui, Christum aurigæ, quatuor virtutes cardinales quatuor bonis equis, quatuor passiones quatuor malis equis: « Boni equi, inquit, virtutes sunt animæ, mali equi passiones corporis. Boni equi prudentia, temperantia, fortitudo, justitia; mali equi iracundia, concupiscentia, timor, iniquitas. » Ubi vides opponi prudentiæ non vitium stultitiæ, sed passionem iracundiæ; temperantiæ, et fortitudini opponi vides non vitia contraria, sed passiones; sic igitur et justitiæ non opponit vitium contrarium, quæ est iniquitas proprie dicta, sed passionem quendam corporealem, quæ non est iniquitas, nisi improprie.

Quod attinet ad ultimum vocabulum, id est: « delectationem divino mandato adversam: » supra epistole respondimus, ubi demonstravimus, concupiscentiam involuntariam legi Dei esse contrariam, solum materialiter, id est, ut objectum, non ut actum. Lex enim proprie ipsi homini prohibet, ne consentiat in concupiscentiam, sive carnis delectationem. Et ideo consensus est proprie actus legi Dei contrarius; delectatio vero solius carnis, spiritu repugnante, non est contraria, nisi materialiter, ac per hoc neque peccatum est, nisi materialiter. Vide cap. 10. in refutatione quartæ objectionis.

Ex his intelligi potest, quam vana sit illa Kemnitii gloriatio: « Ambrosius igitur nostram sententiam ipsissimis verbis reddit et exprimit. » Ipsissima enim verba Lutherano illa sunt, quod concupiscentia in renatis, perse, ex se, et ex natura sua sit verum et proprie dictum peccatum, quod reum facere et damnare in æternum possit, si Dens imputare velit, et propterea nulla sit in homine vera justitia, sed omnia ejus opera bona sint peccata mortalia, et similia, quæ nec in Ambrosio, nec in ullo alio sancto Patre reperiantur.

Quarto loco producit Kemnitius S. Hieronymum: « Hieronymus, inquit, in 7. cap. Matth. dicit *πρωτον πρωτος*; esse primos motus, quando ab initio movent et irritant: vero esse, postquam ad illos voluntatis consensus accesserit, et de primis motibus dicit, quamvis habeant culpam, tamen non tencr crimine.

Respondeo: non loquitur S. Hieronymus in commentar. cap. 3. Matth. (hic enim est locus, non in cap. 7. ut falso Kemnitius citat) de concupiscentia, ut significat pronitatem, quam adversarii peccatum originis esse volunt, sed de actu concupiscentiæ; et distinguit duplicem actum. Unum plane voluntarium, et hunc vocat « passionem et crimen » id est, peccatum lethale, ut cum quis consentit desiderio adulterii. Et hoc sine dubio peccatum est, sed actuale, non originale. Alterum non omnino voluntarium, nec omnino involuntarium, et cum quis visa muliere titillatur delectatione, quam videlicet præcavere potuisset, si diligenter oculos suos custodire voluisset, et hanc vocat « propassionem, » ac dicit vitii culpam habere, non tamen crimen, hoc est, peccatum esse veniale, non mortale. Quod quidem verissimum est, et cum Kemnitii et Lutherano rum eeterorum sententia manifeste pugnat, qui discrimen peccati mortalis et venialis ignorant.

At pro sententia Kemnitii testimonium hoc S. Hieronymi, nullo colore adferri potest. Siquidem ipse cum Lutheranis consensus concupiscentiam renatorum aut liberant ab omni culpa, si culpa pro reata accipiatur aut culpam mortalem, et damnantem illi tribuunt si culpa pro eo accipiatur, quod natura sua imputari, et damnare potest. S. vero Hieronymus apertissime distinguit inter « culpam vitii, et crimen, et propassionem » tribuit tantum « culpam vitii, » quæ polluit aliquo modo sed non damnat ex natura sua, cum non sit crimen. « Passioni » autem, id est, concupiscentiæ omnino voluntariæ, tribuit « crimen », quod facit reum ignis æterni. Quod si, ut quidam volunt, in texto B. Hieronymi non legatur vitii culpam, sed initii, tunc sensus erit, primos motus non esse peccata, sed originem et causam peccatorum.